Інформаційний центр «Зелене досьє»

Звітування про сталий розвиток в ЄС і в Україні

«Сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» (Комісія Брундтланд, Міжнародна (Світова) комісія з довкілля і розвитку).

На Міжнародній конференції з довкілля і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Самміт Землі) у 1992 році уряди країн світу погодили необхідність сталого розвитку людства, затвердивши глобальне рішення в Декларації Ріо та в головному документі конференції, програмі всесвітнього співробітництва, - «Порядку денному на XXI століття» (Agenda 21).

Порядок денний ООН до 2030 року затвердив у 2015 році 17 глобальних **Цілей сталого розвитку (ЦСР)**, спрямованих на подолання бідності, нерівності, зміни клімату та деградації довкілля. У світі ЦСР впроваджуються через національні стратегії, міжнародні програми та партнерства, що базуються на співпраці урядів, НУО та бізнесу. Про прогрес, що наразі є нерівномірним через війни, економічні кризи та кліматичні виклики, країни звітують через Добровільні національні огляди (VNR).

Європейський Союз є світовим лідером у розробці та впровадженні політики сталості: амбітні політичні цілі, комплексна архітектура законодавства, спрямованість на трансформацію економіки та суспільства, формування основи для національних законодавств країн-членів ЄС і країн-кандидатів (таких як Україна).

В Україні ключовим документом є Указ Президента України від 30 вересня 2019 року **«Цілі сталого розвитку України до 2030 року»**, що затвердив 17 цілей, 86 завдань і 169 показників для моніторингу прогресу. Рамкового документу, який інтегрує ЦСР у національну політику, немає. Проєкт Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, поданий до Верховної Ради у 2018 році, досі не прийнятий, хоча ЦСР частково інтегруються в галузеві плани. А звітувати про дотримання принципів сталого розвитку потрібно вже зараз (чи в найближчому майбутньому), відповідно до завдань інтеграції України до ЄС та вимог ринку.

Ключові елементи політики сталості в ЄС

Європейський зелений курс (European Green Deal), прийнятий у 2019 році, є центральною стратегією, що ставить за мету досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, скорочення викидів парникових газів на 55% до 2030 року та перехід до циркулярної економіки.

Стратегія біорізноманіття до 2030 року та Стратегія «Від ферми до виделки» спрямовані на захист екосистем, скорочення використання пестицидів на 50%, надання природоохоронного статусу 30% земель та акваторій і просування органічного землеробства до 25% сільгоспугідь до 2030 року.

План дій з нульового забруднення (Zero Pollution Action Plan) має на меті досягнення нульового забруднення повітря, води та ґрунту до 2050 року.

План дій з циркулярної економіки (Circular Economy Action Plan) передбачає перехід від лінійної моделі «виробництво-споживання-утилізація» до циклічної, де цінність/строк використання продуктів та матеріалів зберігається якомога довше, а утворення відходів мінімізується. Для цього створені вимоги до виробників щодо Сталого дизайну продуктів, при цьому Розширена відповідальність виробників поширюється на весь життєвий цикл продукту (від виробництва до утилізації), а для відстеження походження та життєвого циклу матеріалів впроваджуються цифрові паспорти продуктів.

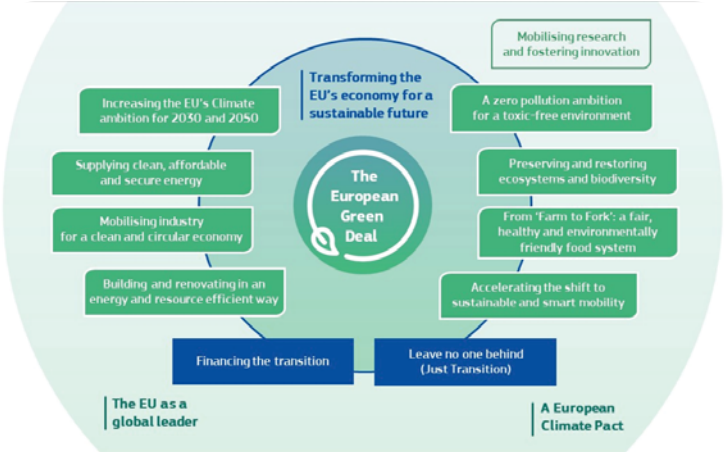

Фото: European Union

Законодавче забезпечення політики сталості в ЄС

Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD), ухвалена у 2023 році, регулює розкриття компаніями інформації щодо сталого розвитку, включаючи вплив компаній на навколишнє середовище та суспільство та вплив аспектів сталості на їхню фінансову діяльність.

Детальні правила, за якими компанії повинні звітувати відповідно до вимог CSRD, визначені **Європейськими стандартами звітності зі сталого розвитку (ESRS)**. Вони передбачають розкриття даних, включаючи кількісні показники та якісні описи, та містять 12 стандартів, поділених на загальні та тематичні (екологічні, соціальні, управлінські).

Екологічні стандарти охоплюють зміну клімату, забруднення, водні ресурси, біорізноманіття і циркулярну економіку. Соціальні стандарти стосуються працівників, ланцюгів створення вартості, громад і споживачів. Управлінські стандарти фокусуються на корпоративному управлінні.

Директива про належну корпоративну сталість (CSDDD, Corporate Sustainability Due Diligence Directive) зобов'язує компанії запроваджувати належну перевірку для виявлення, запобігання та пом'якшення несприятливих впливів на права людини та довкілля, пов'язаних з їхньою діяльністю та діяльністю їхніх партнерів у ланцюгу поставок.

Механізм вуглецевого коригування імпорту (CBAM) – новий інструмент ЄС, метою якого є запобігання ризику витоку вуглецю та заохочення чистішого промислового виробництва в країнах, що не входять до ЄС. CBAM вирівнює ціноутворення за викиди парникових газів під час виробництва вуглецевоємних товарів, які імпортуються до ЄС.

Кліматичний закон ЄС встановлює рамки для незворотного та поступового скорочення антропогенних викидів парникових газів із джерел та збільшення абсорбції поглиначами, а також юридично обов'язкові кліматичні цілі ЄС.

Пакет «Fit for 55» формулює законодавчі пропозиції, спрямовані на досягнення мети скорочення викидів на 55% до 2030 року, включаючи перегляд Директиви про торгівлю викидами (EU ETS), оновлення цілей для відновлюваних джерел енергії та енергоефективності, та інші.

У лютому 2025 року Європейська Комісія ухвалила **пакет спрощення «Омнібус»**, що передбачає спрощення звітності про сталий розвиток, стале фінансування, податкову політику ЄС, механізм вуглецевого коригування на кордоні (CBAM) та щодо європейських інвестиційних програм - задля підвищення конкурентоспроможності та зменшення адміністративного навантаження на МСП. Пакет включає відстрочення термінів, звільнення від обов'язкової звітності для більшості МСП, перегляд стандартів та введення добровільних і спрощених стандартів/шаблонів звітності. Звітність для деяких компаній переноситься з 2026 на 2028 рік, компанії звітують лише про прямих постачальників, а малі підприємства можуть утриматися

від надання звітності про сталість великим компаніям. Розробка пакету спрощення триває протягом цього року.

Хоча ці зміни стосуються переважно компаній ЄС, але також можуть впливати на інші країни, зокрема Україну, через економічні, правові та бізнес-зв'язки. Це стосується тих кампаній, які експортують продукцію до ЄС або є постачальниками для європейських компаній, які підпадають під дію CSRD і будуть вимагати від своїх постачальників (у тому числі українських) звітування про екологічну, соціальну та управлінську (ESG) практики. Також, українські компанії, які працюють із європейськими партнерами або мають філії в ЄС, будуть зобов'язані звітувати згідно вимог CSRD.

Для МСАП (малі та середні аграрні підприємства) спрощення вимог CSRD має дві сторони: з одного боку воно захищає від прямих зобов'язань і дозволяє відмовляти у даних, що є полегшенням у час відновлення, а з іншого – інформування про добровільне дотримання стандартів CSRD чи Таксономії ЄС може стати перепусткою до успіху. З відтермінуванням галузевих стандартів до 2028 року МСАП мають час підготуватися та отримати конкурентну перевагу.

Фінансові інструменти на підтримку політики сталості в ЄС

Ключову роль у досягнені цілі Зеленого курсу та ЦСР відіграє **Рамкова програма сталого фінансування (Sustainable Finance Framework)**, яка спрямовує капітал на екологічно та соціально стійкі проєкти.

Регламент щодо таксономії ЄС (EU Taxonomy Regulation): система класифікації визначає екологічно стійкі види економічні діяльності, які враховують пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптацію до зміни клімату, стале використання водних і морських ресурсів, перехід до циркулярної економіки, запобігання та контроль забруднення, захист і відновлення біорізноманіття та екосистем. Регламент допомагає інвесторам і компаніям ідентифікувати «зелені» інвестиції, уникаючи «грінвошингу».

Фото: www.freepik

Регламент щодо розкриття інформації про сталість у фінансовому секторі (SFDR): зобов'язує фінансові установи розкривати, як вони враховують ризики для сталого розвитку в інвестиційних рішеннях і як їхні продукти сприяють сталості, підвищуючи прозорість для інвесторів.

Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) та Директива про належну корпоративну сталість (CSDDD) тісно пов'язані з цими фінансовими інструментами та зі стандартами **GBS (Global Baseline Standards)**.

Фонд **NextGenerationEU**, обсягом 806,9 млрд євро, запущений у 2020 році, відіграє ключову роль у реалізації Зеленого курсу, спрямовуючи щонайменше 37% коштів на кліматичні та екологічні проєкти.

Фонд справедливого переходу (Just Transition Fund) підтримує регіони, залежні від викопного палива, для переходу до зеленої економіки.

Звітування та прозорість

У країнах ЄС звітність щодо сталого розвитку є обов'язковою для багатьох підприємств відповідно до вимог директив щодо корпоративної звітності про сталий розвиток (CSRD) та корпоративної сталості (CSDDD). Компанії певного розміру повинні оцінювати власні операції та ланцюг постачання, розкривати інформацію про те, що вони вважають ризиками та можливостями, що виникають із соціальних та екологічних питань, а також про вплив їх діяльності на людей та навколишнє середовище.

ESG (Environmental, Social, Governance) – набір факторів/стандартів, які інвестори використовують для оцінки ефективності компаній щодо їхньої соціальної відповідальності та сталого розвитку. Це є основою для рейтингів та нефінансової оцінки підприємств чи організацій, допомагає оцінити діяльність компаній за трьома аспектами – довкіллєвим (наприклад, викиди вуглецю, використання ресурсів), соціальним (права працівників, ґендерна рівність, взаємодія з громадами) та управлінським (прозорість, боротьба з корупцією, корпоративне управління).

Дотримання стандартів та інформування про це вже є обов'язковим для багатьох компаній, невдовзі дія ESG розшириться. А добровільне їх застосування допомагає компаніям у створенні позитивного іміджу та у налагодженні співпраці з великими компаніями та фінансовими установами.

Сталість та українські реалії

Наразі в Україні немає законодавчих вимог щодо звітності ESG. Але це лише питання часу, коли вони з'являться, адже Україна перебуває в процесі приведення свого законодавства у повну відповідність до актів права ЄС. Оскільки немає законодавчих вимог щодо звітності про сталий розвиток, вся звітність є добровільною. Багато різних компаній обирають впровадження такої звітності, використовуючи різні стандарти для задоволення власних потреб та ресурсів.

Однак є фактори, що сприяють звітуванню українських компаній про сталий розвиток: необхідність відповідати вимогам інвесторів, для забезпечення ефективної співпраці з партнерами ЄС, для отримання кредитування від фінансових структур, які вимагають показати сталість підприємства, щоб, скажімо, довести право на знижені процентні ставки.

Фото: www.old.nas.gov.ua

Практичним кроком до сталого бізнесу та інтеграції з ЄС є **Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку**, гармонізована з CSRD і ESRS, адаптована до EU Taxonomy та SFDR. Стратегія передбачає регулярний моніторинг звітності зі сталого розвитку на підприємствах, оцінку ефективності, підтримку підприємств через програми навчання, створення незалежних аудиторських організацій для перевірки достовірності звітності та залучення інвестицій.

Українським малим та середнім аграрним підприємствам варто вже думати про підготовку до звітності. Почати з простого: **використовувати вже наявні операційні записи** про паливо, воду, добрива тощо, щоб перепрофілювати їх для розрахунку ключових показників сталості. **Обирати безкоштовні та прості онлайн-інструменти** (наприклад, Cool Farm Tool, EX-ACT, калькулятор вуглецевого сліду від Carbon Trust) замість дорогих систем, щоб швидко отримати показники, які зазвичай вимагають європейські покупці. **Співпраця в рамках кооперативів або асоціацій** дозволить обмінюватися знаннями, використовувати спільні інструменти та зменшити фінансове та кадрове навантаження. **Орієнтація на конкретні потреби ключових клієнтів з ЄС** (1-2 найважливіших для них показників)дозволить оптимізувати зусилля та надавати найбільш релевантну інформацію.

Корисні контакти та посилання в Україні:

- Офіс Зеленого переходу – Дослідження
- Офіс Зеленого переходу – Аналіз ESG стандартів: рекомендації для українського бізнесу
- Матеріали Проєкту IKI ProGRess Українського Кліматичного Офісу
- Компас – твій зелений дороговказ до членства в ЄС

Джерела

1. Communication from the Commission: The European Green Deal
2. Regulation (EU) 2021/1119 on establishing the framework for achieving climate neutrality (EU Climate Law)
3. EU Biodiversity Strategy for 2030: Bringing nature back into our lives
4. A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system
5. Regulation (EU) 2020/852 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment (EU Taxonomy Regulation)
6. Regulation (EU) 2019/2088 on sustainability-related disclosures in the financial services sector (SFDR)
7. Directive (EU) 2022/2464 amending corporate sustainability reporting (CSRD)
8. Proposal for a Directive on Corporate Sustainability Due Diligence (CSDDD)
9. Europe's moment: Repair and Prepare for the Next Generation (NextGenerationEU)
10. Regulation (EU) 2024/792 establishing the Ukraine Facility

Базові публікації Інформаційного центру «Зелене досьє»:

www.dossier.org.ua
www.organicinfo.ua

Матеріал підготували:

Надія Шевченко
Редактор – Тамара Малькова

Дизайн та верстка:

Креативна агенція Art Ok
Аліна Пелех

Матеріал підготовлено в рамках проєкту «AgriFuture UA: Просування сталого сільського господарства та інтеграції до ЄС через ОГС» впроваджується МБО ІЦ «Зелене досьє» за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Вступаємо у ЄС разом».

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу».

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ПРЯМУЄМО РАЗОМ